

znovu nalezené, který v letech 2015–2017 Národní knihovna realizovala a jehož cílem byl výzkum knih uložených v tzv. Rezervních fondech. Příspěvek se zaměřil na kategorizaci původních vlastníků a na problémy spojené s jejich identifikací.

Předposlední příspěvek Evy Richtrové (Moravská zemská knihovna v Brně) uvedl posluchače do napínavého příběhu vyvlastnění majetku benediktinského opatství v Broumově, jež bylo výrazně postiženo již první pozemkovou reformou. Po roce 1945 pokračoval úpadek z důvodu odsunu německých řeholníků (klášter byl dokonce nařčen z prosazování nacismu) a definitivní konec nastal po roce 1948 v důsledku proticírkevní politiky. Během známé akce K, jejímž cílem byla likvidace většiny mužských klášterů, musel broumovský klášter ukončit svoji činnost a přišel také o veškerý majetek, mobiliář byl vyklizen a přidělen nejrozličnějším kulturním či státním institucím.

Marcela Rusinko (Seminář dějin umění FF MU, Brno) ve svém příspěvku, který celou konferenci ukončil, přiblížila vlastnicko-majetkové a strukturně-sociální změny po roce 1945, a to především v oblasti uměleckého obchodu, kam se dostávala většina zkonfiskovaného majetku. Hlavní roli zde hrály tři instituce – na jedné straně Fond národní obnovy a síť závodů státního podniku Antikva, jejichž snahou bylo dostat zkonfiskované předměty na trh a získat tak pro stát snadno finance; proti nim stála Národní kulturní komise, jež bojovala o záchranu kulturně nejceněnějších předmětů. Součástí příspěvku byla také ukázka, jakým způsobem umělecký obchod v dané době probíhal.

Doufáme, že dosud nedostatečně probádané téma konfiskací po 2. světové válce, a to nejen obyvatelům německé národnosti, je natolik provokativní, aby podnítilo nejen další odborná setkání k živým diskusím, ale také aby motivovalo i širší veřejnost k odvaze nahlédnout do nepříliš slavných momentů českých dějin.

Jana MAREŠOVÁ

Živé památky III – workshop v Technickém muzeu v Brně

Ve dnech 10.–11. května 2018 uspořádalo Technické muzeum v Brně workshop spojený s odbornou konferencí s názvem *Živé památky III*. Jak napovídá číslovka v názvu, jedná se již o třetí akci tohoto druhu. V předcházejících ročních byla pozornost věnována možnostem dokumentace industriální krajiny (Zaniklá průmyslová krajina, 15.–16. listopadu 2016, Stará huť u Adamova) a tradičním způsobům výroby železa (Železářství – přímá výroba železa, 17.–18. května 2017, Stará huť u Adamova). Letošní akce byla zaměřena na

1

2

objekty spojené s tradičním zpracováním kovů, tedy zejména na kovářny a hamry.

Workshop byl stejně jako předchozí ročníky realizován v rámci výzkumného projektu NAKI Průmyslové dědictví z pohledu památkové péče (kód projektu: DG-16P02H029, doba řešení 2016–2020) v úzké součinnosti s územním odborným pracovištěm Národního památkového ústavu v Ostravě.

Cílem workshopu *Živé památky III* bylo nejen seznámení se s památkově chráněným fondem kováren a hamrů, ale i otevření otázek souvisejících s možnostmi obnovy a nového využití tohoto specifického fondu technického dědictví, ať již z pohledu památkové péče, či muzejního přístupu. Součástí byla i prezentace bannerů s tematikou železářských památek na Plzeňsku, kterou připravil NPÚ, územní odborné pracoviště v Plzni.

Na konferenci zazněla řada velmi fundovaných příspěvků. Pracovníci z Národního památkového ústavu se soustředili především na historii ochrany kováren a hamrů i na jejich nové využití. Referát Pavla Bureše zaměřený právě na nové využití těchto objektů potvrdil jeho bohaté zkušenosti získané dlouhodobým terénním výzkumem. Neméně přínosný byl pohled Tomáše

Obr. 1. První z exkurzí zavedla účastníky workshopu do kovářny v Těšanech. Foto: Radovan Chmel, 2018.

Obr. 2. Součástí návštěvy tzv. Brdičkova mlýna ve Šlakahamrech nad Sázavou byla ukázka práce hamerského kladiva. Foto: Radovan Chmel, 2018.

Flimmla, praktikujícího konzervátora v oblasti strojních technologií, na konzervaci technického vybavení nejohroženější součásti technických památek. O muzejní prezentaci a pedagogických přínosech mimobrněnských památek s kovářskou tematikou ve správě Technického muzea v Brně, které jsou v současné době tři – tzv. Brdičkův mlýn ve Šlakahamrech, kovářna v Těšanech a Stará huť u Adamova –, referovala Alena Najbertová. Starou huť u Adamova představil Ondřej Merta. Na kovářny romských řemeslníků byl zaměřen příspěvek Kataríny Kolíbalové. Referáty Petry Mertové a Hany Bartošové o obnově a muzejní prezentaci včetně vzdělávacího potenciálu kovářny v Těšanech a tzv. Brdičkova mlýna ve Šlakahamrech nad Sázavou předznamenaly následné exkurze, které směřovaly právě na tato místa.

Oba objekty spravuje Technické muzeum v Brně.

Kovářna v Těšanech z 18. století byla jedním z prvních objektů, které do své správy v 80. letech 20. století muzeum převzalo. Zřídilo zde expozici věnovanou kovářství a kolářství s ukázkou dobového bydlení, kterou postupně doplňuje. Zde se účastníci exkurze seznámili nejen s vlastní expozicí, ale měli také možnost shlédnout faktickou ukázkou kovářské práce či diskutovat o nových úpravách expozice. Pro mnohé tu byla překvapením podobizna Marie Turkové, která se stala předobrazem literární postavy. Příběh, který se odehrál právě v Těšanech, i když s méně dramatickým koncem, popsali ve hře *Maryša* Alois a Vilém Mrštíkové. Hra měla premiéru v roce 1894 v pražském Národním divadle. Marie Turková „Maryša“ je pochována na starém těšanském hřbitově.

Druhá část odborného workshopu byla součástí výjezdu do Šlachhamrů nad Sázavou do tzv. Brdičkova mlýna. Ze šesti objektů spravovaných v terénu Technického muzea v Brně jde o zatím poslední objekt, který prošel obnovou. Jeho obnovu i nově instalovanou expozici věnovanou hamernictví lze označit za špičkovou. Je to dáno především velmi citlivým přístupem sekernické firmy, která se podílela nejen na obnově vodního kola včetně spojených technologických zařízení, ale také na vlastních stavebně technických úpravách objektů. Expozice podložená archeologickými výzkumy seznamuje s činností středověkých hamerníků, kteří na Žďársku pracovali. I zde měli účastníci workshopu možnost seznámit se s autentickou ukázkou práce hamerského kladiva, které je součástí živé muzejní prezentace.

Závěrem bych si dovolila poděkovat pracovníkům Technického muzea v Brně, kteří konferenci fundovaně připravovali a provázeli na exkurzích. Neméně velký dík patří vedení Technického muzea v Brně za příkladnou péči, kterou věnuje svěřenému technickému dědictví.

Eva DVOŘÁKOVÁ

Metodika Návštěvníci s mentálním postižením v muzeu

MERTOŮVÁ, Soňa. *Návštěvníci s mentálním postižením v muzeu. Metodický materiál. Brno: Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2015, 43 s. ISBN 978-80-7028-451-3.*

V rámci zpřístupňování muzeí, galerií a památkových objektů lidem se zdravotním znevýhodněním jsou právě návštěvníci s mentálním postižením považováni za nejhůře uchopitelnou cílovou skupinu. Důvodem je především obtížnost porozumět takto postiženým lidem, nepředvídatelnost je-

jich chování a reakcí a neobvyklý, často limitovaný způsob komunikace. Problematika mentálního postižení je pro běžnou populaci složitější a méně přehledná než u zdravotních znevýhodnění pohybového, zrakového nebo sluchového typu. Neznalost, předsudky nebo systémová izolace osob s mentálním postižením, která byla v Česku donedávna běžná, ani dnes neulehčují těmto lidem snahu zapojovat se do běžných aktivit denního života, k nimž patří i návštěvy muzeí, galerií a zpřístupněných památek.

K tomu, aby byla i muzejně-edukační práce s návštěvníky s mentálním postižením profesionální a koncepční, potřebuje muzejní (památkový) pedagog především:

1. znát specifika této vývojové poruchy v oblasti psychické, sociální i tělesné;
2. znát zásady pro komunikaci s lidmi s mentálním postižením a umět je prakticky používat;
3. znát specifika edukační práce s těmito návštěvníky, vhodně využívat její různé formy a metody;
4. kreativně vytvářet nebo přizpůsobovat této cílové skupině doprovodný program;
5. mít o tuto návštěvníckou skupinu opravdový zájem a nebát se pracovat s ní.

Metodika *Návštěvníci s mentálním postižením v muzeu* (dále jen metodika) je určená těm pracovníkům muzeí, galerií a zpřístupněných památkových objektů, kteří mají zájem a odvahu oslovit a pozvat do muzea, galerie či památky právě návštěvníky s mentálním postižením a jejich doprovod, rodinné příslušníky, osobní asistenty nebo také vychovatele a pedagogy, jedná-li se o návštěvu početnějších skupin žáků speciálních či praktických škol nebo klientů stacionářů a jiných zařízení poskytujících pečovatelské služby. Věnuje se jak charakteristikám mentálního postižení, tak specifickým práce s takto postiženými návštěvníky a zásadám, které je třeba dodržovat, aby návštěva muzea byla pro toto publikum obohacujícím a pozitivním prožitkem motivujícím nejen k dalším návštěvám, ale rovněž k osobnímu rozvoji. Je přitom důležité, aby návštěvníci s mentálním postižením byli v muzeích vždy vítanou a očekávanou cílovou skupinou, protože se jedná o lidi, kteří mají stále ještě velmi omezené možnosti participovat na životě společnosti, jejíž jsou nedílnou součástí.

Jedním z předpokladů úspěšné práce pracovníků zpřístupněných památek, muzeí a galerií, lektorů a muzejních pedagogů s lidmi s mentálním postižením je znalost toho, co to vlastně mentální postižení je, jak se projevuje a jací jsou nebo mohou být lidé, kteří jím trpí. Tomu se podrobně věnují první tři kapitoly metodiky. První kapitola stručně a srozumitelně seznamuje čtenáře s tím, co je to mentální postižení. Je nutné si uvědomit,

že lidé s mentálním postižením nejsou žádnou snadno definovatelnou homogenní skupinou. Hloubka a míra postižení jejich psychických funkcí je individuálně odlišná, každý postižený má své subjektivní zvláštnosti, svá osobní specifika a z nich plynoucí různé potřeby. V rámci zdánlivě úzce vymezené skupiny „lidí s mentálním postižením“ tak jsou odlišnosti v mentální úrovni jednotlivých postižených větší než mezi příslušníky větší, intaktní populace.

Druhá kapitola, rozčleněná do pěti navazujících oddílů, seznamuje uživatele metodiky s psychickými procesy osob s mentálním postižením. I když vývoj člověka s mentálním postižením probíhá podle stejných zákonitostí jako vývoj člověka bez postižení, po psychické stránce je vždy závislý na procesu učení. Metodika v postupných krocích seznamuje čtenáře s tím, jak lidé s mentálním postižením poznávají, jak vypadá jejich vnímání, pozornost, řeč, myšlení, paměť nebo učení, a zdůrazňuje, čím může být návštěva muzea pro jejich zlepšení prospěšná. Osobnost člověka není dána pouze měřitelnou rozumovou úrovní, která je často určující i pro pohled na lidi s mentálním postižením. Je ovlivňována mnoha dalšími faktory, mezi nimiž nejdůležitější je emocionalita a úroveň volných vlastností člověka. Neméně důležitá je i znalost sebepojetí a sebehodnocení osob s mentálním postižením, tedy toho, jak se hodnotí ve vztahu k okolnímu světu, protože to zároveň odráží způsob, jak je hodnotí nejbližší i vzdálenější okolí. Dále je důležitá schopnost adaptability a socializace, přizpůsobení se prostředí sociálnímu i kulturnímu ve smyslu adekvátního chování a také případných potřebných změn v oblasti vnímání, myšlení, postoju člověka po přechodu do nového prostředí, kterým může být i návštěva kulturně vzdělávací instituce. V neposlední řadě je potřebné vzít na zřetel motorické schopnosti lidí s mentálním postižením, hrubou a jemnou motoriku i grafomotoriku.

Třetí kapitola seznamuje uživatele metodiky s obrazem mentálního postižení v dnešní společnosti. Nejenom pro potřeby diagnostiky a terapie, ale i péče a edukace je potřebné mentální postižení v celé jeho šíři spektra popsat a charakterizovat. Jiný popis potřebují lékaři, jiní psychologové, pedagogové, lektori a vychovatelé. Z klasifikačních modelů, kterými jsou model ústavní péče, model popisný, model spirituální a model ekologický, je dominantní medicínský model popisující jednotlivce z hlediska negativního vývoje rozumových schopností. Tento přístup se snaží o rozlišení míry „deficitu“ způsobeného postižením, a soustředí se tudíž na limity, slabé stránky, na to, v čem jedinec selhává. Tato klasifikace se proto stává předmětem kritiky, protože charakteristika osobnosti a úroveň jejich rozumových schopností je zde po-